

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه فقه و حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : فقه و حقوق

عنوان :

بررسی ارتشاء در فقه اسلامی و حقوق

موضوعی

استاد راهنما:

دکتر علی بهرامی نژاد مقوئیه

استاد مشاور:

دکتر هادی عظیمی گرکانی

پژوهشگر :

مریم محمدی

زمستان 1390

چکیده:

رشاء و ارتشاء گونه ای دیگر از اعمال مجرمانه و بعنوان یکی از پدیده های شوم اجتماعی می باشد و به جرات می توان گفت جامعه ای وجود ندارد که از گزند این اعمال مجرمانه مصون و در امان باشد . هر جامعه ای با این جرائم آشنایی دارد و این جرم ارتباط به طور (مستقیم و غیر مستقیم) با مسائل سیاسی ، اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی و علی الخصوص با مسائل اعتقادی و دینی افراد جامعه دارد . مسلماً جامعه ای که از نظر اعتقادات دینی و مذهبی در حد مطلوب و قابل قبول باشد میزان این نوع از جرایم در حداقل خود خواهد بود . در یک جامعه اسلامی که اعتقاد به روز حساب بعنوان یکی از اصول دین پذیرفته شده و شخص مسلمان به آن اعتقاد و ایمان راسخ دارد شخص در مواجهه با عمل پلید رشوه معاد را به خاطر می آورد و اینکه اگر با اخذ رشوه حقی را از کسی ضایع نماید یا باطلی را حق جلوه دهد باید در دادگاه عدل الهی پاسخگوی اعمال خود باشد . نتیجه اینکه جرائم رشاء و ارتشاء بیشترین ارتباط را با مسائل عقیدتی و دینی را دارد و بدیهی است که آمار ارتکاب چنین جرایمی در جوامع اسلامی نسبت به سایر کشورها پایین می باشد . بنابراین جرایم رشاء و ارتشاء نیز مانند سایر پدیده های اجتماعی در تمام جوامع با حدت و شدت وجود دارد و جامعه ما نیز از این مورد استثناء نمی باشد .

کلید واژه (واژه شناسی) :

ارتشاء ، مرتشی، راشی، رشوه ، حکم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل اول : کلیات
1	الف (مقدمه
2	1-1 بیان مسأله
3	1-2 سوالات تحقیق
4	1-3 فرضیه ها
4	1-4 اهداف تحقیق
4	1-5 پیشینه ی از تحقیق و جرم رشوه
5	1-6 انگیزه انتخاب موضوع
5	1-7 ابزار و روش تحقیق
6	ب) واژه شناسی
6	تعریف های رشوه
6	1-1 تعریف لغوی
7	1-2 تعریف اصطلاحی

- 7 1-3 تعریف حقوقی
- 7 1-4 تعریف فقهی
- 8 معنای رشوه
- 9 معنای رشوه از دیدگاه فقها
- 9 ماهیت رشوه
- 10 1-1 عنصر روانی ارتشاء
- 11 1-2 عنصر ماده بزه رشوه
- 12 1-3 عنصر معنوی بزه رشوه
- 12 بزه دیده رشوه
- 12 (ب) راشی
- 13 1-1 عنصر مادی
- 13 1-2 عنصر معنوی
- 13 1-3 عنصر قانونی
- 14 (ج) ارتشاء
- 14 1-1 عنصر مادی
- 16 اقسام رشوه
- 17 تاریخچه رشوه
- 18 1-1 ترمینولوژی حقوقی
- 19 1-2 رشوه در فرهنگ عمومی

20 1-3 رشوه به عنوان پارتی

22 1-4 رشوه در کارمندان غیر دولتی

22 1-5 حرمت رشوه در آموزه های دینی

فصل دوم : بررسی حکم رشوه در اسلام

25 مقدمه

26 الف) رشوه از نظر اسلام

29 ب) رشوه از نظر روایات

30 رشوه از نظر دیدگاه فقها امامیه

31 پلیدی و حرمت رشوه در گفتار فقهای اسلام

35 تفاوت رشوه با جعل از نظر فقها

35 تفاوت رشوه و هدیه از نظر فقها

39 استفتائات فقهای متقدم و متأخر

39 کتاب

41 فقهای متأخر

46 دیدگاه انواع رشوه

فصل سوم : بررسی ماهوی رشوه و عناصر تشکیل دهنده آن

48 1- عنصر مادی

48 عنصر مادی جرم رشاء

50 عنصر معنوی
51 3- عنصر قانونی
52 جرم رشوه در قانون مجازات اسلامی
57 حقوق غرب
60 قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل 49

فصل چهارم : بررسی علل رشوه از منظر اجتماعی و اقتصادی

66 الف) از منظر اجتماعی
73 بررسی علل رشوه از منظر اقتصادی
75 راهکارها برای پیشگیری از رشوه
78 تأثیر رشوه در روابط انسانها
79 مصادیق رشوه
89 عوامل گرایش به رشوه و رشوه خواری
93 نتیجه گیری
97 منابع و مأخذ

چکیده انگلیسی

تقدیم به :

پدر مهربان و بزرگوارم :

آنکه سپید موی گشت تا سفید روی باشم

آنکه خمیده گشت تا سرفراز باشم

باشد که بوسه ای باشد بر دستان پر تلاشش

و ستایشی بر نفس های بی ریایش

و ستایشی ناچیز بر زحمات بی انتها و غیر قابل جبران

مادر عزیزم :

اگر تمامی عالم در یک کفه ترازو نهاده شود و

مادر

در کفه دیگر ، کفه عالم بالاتر خواهد ایستاد .

آنکه وجودش برایم زندگیست و زندگیم برایش رنج و زبانه در بیان ذره ای از فداکاری هایش عاجز است که همچون شمع آب شد تا راه سخت و ناهموار زندگی برایم روشن باشد ، خوب میدانم که دعای خیرش گره گشای بسیاری از مشکلاتم بوده است.

با تشکر از :

جناب آقای دکتر علی بهرامی نژاد مقوئیه

استاد راهنما

جناب آقای هادی عظیمی گرکانی

سمت مشاور

جناب آقای دکتر مجید وزیری

استاد ارجمند که داوری این پایان نامه را بر عهده داشتند.

فصل اول

الف - مقدمه

رشوه یکی از آفات و مشکلات اجتماعی است آثار آن مورد تنفر و باعث انحراف و بی راهی جامعه ؛ فساد و نابودی است.

رشوه روند توسعه را بسته و انحراف دستگاه ها و سازمان های اداری که سرنوشت اقتصادی ، سیاسی ، فرهنگی ، جامعه به عملکرد آن وابسته است را انجام دهد مخرب ترین و عمده ترین تاثیر منفی به اخلاق فردی و اجتماعی را دارا باشد و موجب بی اعتمادی مردم و به دستگاه های اداری و اجرای رشوه باعث افزایش سایر جرایم مانند : سرقت ، آدم کشی و افزایش ثروت بی حساب بعضی از افراد در جامعه می باشد.

رشوه از نظر اخلاقی و وجدان عمومی نیز همواره امری ناپسند و باعث رواج ظلم و تجاوز به حقوق عمومی تلقی می گردد برخی از افراد برای ممنوعیت و زشت و قباح این کار با توسل به عناوینی مانند هدیه و به تعارف شیرینی ، حق الحساب چهره کریه رشوه دادن را پوشانده و همین امر موجب رواج رشوه در یک جامعه گردیده و رشوه به عنوان بزرگترین آفت اجتماعی مانع بزرگی برای اجرای عدالت در جامعه می باشد.

رشوه دادن مالی است به مأمور رسمی یا غیر رسمی دولتی یا بلدی به منظور انجام کاری از کارهای اداری و قضایی ولو این کار مربوط به شغل گیرنده مال نباشد خواه مستقیم آن مال را دریافت کند یا به واسطه ی شخصی دیگر آن را بگیرد این شخص واسطه را در فقه رایش گویند. جرایم رشوه و ارتشا از قدیمی ترین جرایم تاریخ کیفری بشر دانست سابقه ی تاریخی این 2 جرم به زمان تشکیل

اولین دولت ها و ساختار دیوان سالاری در سطح جهان باز می گردد یعنی از زمان پیدایش اولین مجموعه های بشری و زندگی اجتماعی که این نوع زندگی با در کنار هم قرار گرفتن انسان ها و به تبع آن تزاخم حقوق و نزاع بر سر منافعشان همراه بود سبب مراجعه به اشخاص ثالث شد که این امر زمینه را برای بروز ارتشاء فراهم آورد در این تحقیق بر آنم که با توکل بر حول و قوه الهی جرم رشوه و ارتشا و قوانین مجازات کننده آن و ماهیت آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهم. در این تحقیق از کتاب های اساتیدی حقوق در زمینه رشوه و ارتشا و سایت های حقوقی بهره گرفته ایم.

1- بیان مساله

هدف از تحقیق حاضر بررسی رشوه در فقه شیعه با بررسی تطبیق در قانون مجازات اسلامی است. این تحقیق مشتمل بر پنج فصل است که فصل اول به کلیات پرداخته و خود مشتمل بر سه بخش است، بخش اول علل و انگیزه های رشوه خواری در جامعه، بخش دوم آثار و نتایج فردی و اجتماعی رشوه خواری و در بخش سوم معنای رشوه چه از لحاظ لغوی و چه از لحاظ اصطلاحی بررسی نموده است، در فصل دوم به موضوع رشوه پرداخته شده است که خود بر دو بخش است در بخش اول حقیقت و ماهیت رشوه در فقه شیعه را بررسی نموده است در بخش دوم به مصادیق رشوه پرداخته است در فصل سوم حکم رشوه را توضیح داده که سه بخش است، در بخش اول ادله حرمت رشوه، در بخش دوم شمول ادله حرمت رشوه نسبت به رشاء، ارتشاء و واسطه گری در رشوه را مورد بررسی قرار داده است در بخش سوم به حکم معاملات صوری در مقام رشوه پرداخته است، در فصل سوم حکم رشوه را شرح داده است در فصل چهارم به رشاء و ارتشاء در حقوق کیفری جمهوری اسلامی ایران پرداخته است و در فصل پنجم ضمان در رشوه را مورد بررسی قرار داده است. براساس یافته های تحقیق درباره حرمت رشوه در دین اسلام اختلاف نظری وجود ندارد منتهی در تبیین ماهیت و

موضوع آن میان فقهای شیعه اختلاف نظر وجود دارد برخی رشوه را اعطاء چیزی به قاضی جهت قضاوت و دادرسی میان متخصصین می دانند با استناد به ادله حرمت رشوه می توان گفت که موضوع آن اختصاص به قضا ندارد . بلکه شامل اعطاء وجه یا مال به عامل و کارمند حکومت نیز می گردد و جواز اعطاء رشوه تنها در صورتی است که وی برای رسیدن به حق خویش مضطر در پرداخته رشوه باشد در حقوق جزای ایران اعطاء وجه یا مال به کارمند دولت جهت انجام یا عدم انجام کاری که مربوط به وظیفه است از مصادیق رشوه می باشد اگر چه در فقه شیعه برای رشوه دهنده و رشوه گیرنده و واسطه در امر رشاء و ارتشاء مجازاتی پیش بینی نشده است مجازات در قوانین جزایی ایران نسبت به عاملین رشوه تعزیر شرعی است و لذا منعی از جهت شرعی ندارد . مرتشی مالک مالی که به عنوان رشوه دریافت کرده نمی شود بنابراین باید عین آن را به راشی مسترد دارد و در صورت تلف عین ضامن آن از مثل یک قیمت می باشد . لکن در صورت تلف عین مالی که به عنوان هبه ملحق به رشوه داده شده و همچنین در اعطاء و اخذ رشوه به صورت معاملات محاباتی و صوری اگر قائل به صحت این معاملات باشیم ، ضمانی متوجه مرتشی نمی باشد. (کتاب رشوه پدیده شوم اجتماعی پاسدار اسلام، خرداد 1383، شماره 270)

2-1 سوالات تحقیق

- 1- چرا رشوه؟
- 2- چرا با وجود مجازات بسیار سنگین خبری از کاهش ارتکاب این جرایم نیست؟
- 3- چرا سیاست های کیفری دولت در رابطه با رشوه مواجه با شکست است؟

3-1 فرضیه ها

- 1- با وجود مجازات های سنگین خبری از کاهش رشوه نیست.
- 2- شکست سیاست های کیفری دولت در رابطه با رشوه مواجه با شکست است.
- 3- از نظر فقهی و شرعی مشکلی در مجازات راشی و مرتشی نیست.
- 4- لوازم کاربردی سیاست بازدارندگی کیفری در مورد مرتشی در کشور ما اعمال نشده است.

4-1 اهداف تحقیق

- 1 - بررسی احکام رشوه در فقه اسلامی
- 2 - بررسی جرایم رشوه در کشور جمهوری اسلامی ایران
- 3 - بررسی چیدش نظام سیاسی کشور جمهوری اسلامی ایران در مورد رشوه و رشوه خواری و مقایسه قوانین کلی اسلامی با قوانین وضع شده کشورمان

5-1 پیشینه ی از تحقیق و جرم رشوه

فقها و علما جوامع بشری در هر عصر و زمانی در این باره به بحث و بررسی پرداخته اند و رشوه را معنی و مضمرات آن را مطرح و پیامد های آن را گوش زد نموده اند و راه حل های برای مبارزه با آن ارائه داده ، همان گونه که در شرع مقدس هم به این مساله پرداخته شده است

اندیشمندان ایرانی هم مباحث رشوه را مطرح نموده اند و به مسائل آن پرداخته اند و در قانون اساسی و جزایی کشور نیز در مورد رشوه خواری و مجازات مربوطه به آن قوانین وضع کرده اند.

- 1- رشوه چیزی است که برای باطل ساختن حق یا ثابت کردن باطل داده می شود.
- 2- رشوه دستمزد و حق السعی است که قرار داده می شود که رشوه را جعل می نامند.

- 3- استعمال رشوه بیشتر در مواردی است که موجب ابطال حق یا گذراندن و رسیدن به باطل است.
- 4- رشوه اعطای مال به حاکم یا غیر اوست که به نفع دهنده مال حکم کند یا او را (حاکم را) بر آنچه معطی اراده می کند وادار کند.
- 5- رشوه رسیدن به حاجت است از راه زد و بند و مصانعه. راشی، کسی است که برای دستیابی به باطل، بذل مال و هزینه می کند. مرتشی، گیرنده مال است و رایش، کسی است که دلال و کارچاق کن معامله است. (علامه طباطبایی، 1383، تفسیر المیزان، چاپ 13، قم، نشر دارالفکر)

6-1 انگیزه انتخاب موضوع

با شناخت و آشنایی اجمالی که از وضعیت کنونی کشور و از ابعاد مختلف در امور اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی بدست آوردم متوجه شدم رشوه متأسفانه یکی از بزرگترین آفات و مشکلات بشمار می رود و باعث سلب آرامش و عدم اعتماد مردم به سازمان ها و ادارات دولتی و قضایی می شود و نظم و امنیت و آسایش عمومی مردم را از بین برده به همین خاطر بر آن شدم که در مورد این مساله تحقیق و بررسی کنم و در این زمینه با افراد زیادی مواجه شدم که مرا تشویق به این کار پژوهشی کردند و لذا مصمم شدم تحقیق درباره رشوه خواری به عنوان یک معضل فقهی و حقوقی انجام دهم.

7-1 ابزار و روش تحقیق

الف: نوع روش تحقیق: کتابخانه ای، میدانی، تحلیلی

ب. روش گردآوری اطلاعات (میدانی، کتابخانه ای و غیره)

پ. ابزار گردآوری اطلاعات (پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده، آزمون، فیش، جدول، نمونه برداری،

تجهیزات آزمایشگاهی و بانک های اطلاعاتی و شبکه های کامپیوتری و ماهواره ای و غیره)

ت : روش تجزیه و تحلیل اطلاعات :

بوسیله پرسشنامه ها جمع بندی آنها ، نمونه برداری و تجزیه و تحلیل نوشته های جمع آوری شده در اینترنت و کتاب ها و

8-1 تعریف موضوع

یعنی پرداخت وجه یا چیزی به قاضی در مقابل قضاوت یا به کارمند در مقابل انجام کاری وظیفه او بوده است رشوه اطلاق می شود.

ب)واژه شناسی

1-1 تعاریف لغوی رشوه:

الف) رشوه چیزی است که برای باطل ساختن حق یا ثابت کردن باطل داده می شود .

ب) استعمال رشوه بیشتر در مواردی بکار می رود که موجب ابطال حق یا گذراندن و رسیدن به باطل است.

ج) رشوه رسیدن به حاجت است از راه زد و بند رمضانعه (میر محمد صادقی ، حسین ؛ جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی /ص 372)

2-1 تعریف اصطلاحی رشوه

چیزی که به کسی می دهند تا کار سازی به نا حق کند (معین ، محمد ، فرهنگ فارسی ، ج 2 ، ص

(1658)

3-1 تعریف حقوقی رشوه

رشوه عبارت است از چیزی که به قاضی بذل می‌شود تا وی به نفع بذل کننده به باطل حکم کند یا به نفع او حکم نماید؛ اعم از آنکه حق باشد یا ناحق یا شیوه جدل با طرف مقابل را به او بیاموزد تا بر وی چیره گردد؛ خواه مبدول از سنخ مال باشد یا عمل، از قبیل دوختن لباس قاضی یا گفتار، همچون ستایش قاضی و یا انجام دادن کاری از کارهای وی، مانند برآوردن نیازی از نیازهای او (شامبیاتی، هوشنگ، حقوق کیفری اختصاصی / تهران، نشر مجد، 1385، چاپ 5، جلد 3 ص 435)

4-1 تعریف فقهی رشوه

در اصطلاح فقهی رشوه عبارتست از دادن مال برای قضاوت نا حق است. (خمینی، روح الله؛ تحریر الوسيله / قم، منشورات مکتبه اعتماد کاظمی، ج 2، ص 366)

5-1 تعریف پنجم

رشوه مالی است که در ازای جلب منفعت یا دفع ضرر به کسی داده می‌شود. (نظریه مشورتی شماره 7/7321 مورخه 1373 اداره حقوق قوه قضائیه)

6-1 تعریف ششم

رشوه عبارت است از آنچه که به قاضی، والی یا کارگزار حکومت در ازای عملی که بر او واجب است داده می‌شود؛ مال باشد یا غیر مال. (میر محمد صادقی، حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی)

7-1 تعریف هفتم

رشوه مالی است که جهت حکم به قاضی داده می‌شود؛ هرچند به عنوان جُعل یا اجرت باشد.

8-1 تعریف هشتم

رشوه چیزی است برای باطل ساختن حق یا ثابت کردن باطل داده می‌شود. (رشوه و احکام آن در

فقه اسلامی، ص 19 و 20)

معنی رشوه:

واژه رشوه از ریشه رشوه به معنی چیزی است که برای ضایع نمودن حقی یا انجام کاری برخلاف وظیفه و یا صادر کردن حکمی برخلاف حق و عدالت به کسی داده می‌شود. رشوه و ارتشا را می‌توان به معنی دادن وجه مال یا سند تسلیم وجه یا مال به مأموران دولت یا کارکنان شاغل در نهادهای عمومی و سایر افراد مذکور در قانون برای انجام یا عدم انجام وظایف مرتبط با اداره یا سازمان محل اشتغال آنها و ارتشا و یا رشوه گرفتن را به معنی اخذ وجه مال یا سند تسلیم وجه یا مال از سوی مأموران دولت یا کارکنان شاغل در نهادهای عمومی و سایر افراد مذکور در قانون برای انجام یا عدم انجام وظایف مرتبط با اداره یا سازمان محل اشتغال آنها دانست. «رشوه مال است موقعیت یا چیزی که به حاکم و یا غیر حاکم می‌دهند تا به نفع رشوه دهنده حکم کند یا آنچه که رشوه دهنده می‌خواهد عمل کند. رشوه چیزی است که برای باطل ساختن حق یا ثابت کردن باطل داده می‌شود استعمال رشوه بیشتر در مواردی است که موجب ابطال حق یا گذراندن و رسیدن به باطل است رشوه اعطای مال به حاکم یا غیر اوست که به نفع دهنده مال حکم کند یا او را (حاکم را) بر آنچه معطی اراده می‌کند وادار کند. رشوه رسیدن به حاجت است از راه زد و بند و مصانحه. راشی کسی است که برای دستیابی به باطل بذل مال و هزینه می‌کند. مرتشی گیرنده مال است و رایش کسی

ایت که دلال و کار چاق کن معامله است. (روزنامه شرق، نظرات فقها در مورد رشوه، دیماه

(1382)

معنی رشوه از دیدگاه فقه

«رشوه دادن مالی است به مأمور رسمی یا غیر رسمی دولتی یا بلدی به منظور انجام کاری از کارهای اداری و قضایی ولو این کار مربوط به شغل گیرنده مال نباشد خواه مستقیم آن را دریافت کند یا به واسطه ی شخصی دیگر آن را بگیرد. این شخص واسطه را در فقه رایش گویند و دهنده مال را راشی و گیرنده مال را مرتشی خوانند و ... شرط تحقق رشوه، تبانی و توافق گیرنده و دهنده برای دادن و گرفتن رشوه است.» (روزنامه ایران، «رشوه حرام رایج»، بهمن ماه 1383)

ماهیت رشوه

«جرم رشوه از جمله جرایم مطلق می باشد و تحقق آنها منوط به تحقق نتیجه خاصی نمی باشد بنابراین همان طور که ماده (3) قانون تشدید تصریح کرده است تحقق جرم ارتباطی با این که مستخدم آن کار را انجام داده یا نداده باشد ندارد.» (ناصری، فرج الله، تحلیلی از فساد و فساد زدایی)

1-1 عنصر روانی ارتشاء و رشا

«برای آنکه جرم ارتشاء و رشا همچون سایر جرایم محقق گردد تاگزیر از وجود عنصر روانی است علاوه بر قصد عام برای تمام جرم یعنی عمد در فعل، قصد خاص نیز می بایست وجود داشته باشد لذا راشی باید به مقام دولتی مرتشی علم داشته باشد و برای انجام کار موردنظر رشوه را پرداخت کرده باشد. مرتشی نیز باید از مقام دولتی خود آگاه باشد (این طور نباشد که دارای حکم دولتی بوده باشد ولی از آن مطلع نباشد) و مبلغ را نیز به عنوان انجام عمل مورد توافق با راشی دریافت کرده باشد هر چند در هنگام دریافت آن قصد انجام آن فعل را نداشته باشد به این ترتیب اگر دریافت

کننده به نیتی غیر از انجام یا ترک فعل مرتبط با سازمان متبوع مبلغی را دریافت نماید نمی توان او را مصداق مرتشی دانست هر چند اثبات آن مشکل به نظر می رسد. «مطابق قانون ایران جرایم رشا و ارتشا در صورتی قابل تحقق هستند که رشوه گیرنده (مرتشی) از زمره کارکنان دولتی و به تصریح ماده 3 قانون تشدید جزء مستخدمین و مأمورین دولتی اعم از قضایی و اداری با شوراها یا شهرداری ها یا نهادهای انقلابی و به طور کلی قوای 3 گانه و همچنین نیروهای مسلح با شرکت های دولتی یا سازمان های دولتی یا وابسته به دولت و یا مأمورین به خدمات عمومی خواه رسمی یا غیررسمی می باشند. (نشریه آموزشی سازمان قضائی نیروهای مسلح)

2-1 عنصر ماده بزه رشوه

«1- قبول وجه یا مال یا سند پرداخت را به صورت های مندرج در ماده در برابر انجام یا عدم انجام کاری پذیرفته باشد.

2- قبول رشوه باید برای انجام یا ترک فعل در خصوص کاری باشد که مربوط به سازمان های دولتی یا خدمات عمومی است.

3- قبول مال یا وجه یا ... از طرف مأمور دولتی به منظور انجام یا ترک کاری که مربوط به سازمان های دولتی قضایی یا نهادهای و شوراها و ... است.

برای تحقق عنصر مادی جرم لازم است مستخدم دولت از قاضی یا کارمند و ... پول یا مال یا سندی را به طور مستقیم یا غیرمستقیم (از شخص ثالث) بگیرد که برای او کاری اعم از فعل یا ترک فعل انجام دهد.» (بوازار، مارس: اسلام و حقوق بشر، مترجم محسن مویدی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، دی 1358)